

Wo man singet, lass dich

**Een cultuurboek met Duitse liederen
voor het gebruik in Nederlandse zorginstellingen**

Mareike Brons

PraktijkProduct ontwikkeld in het kader van het afstudeertraject aan de Hogeschool
Utrecht te Amersfoort

Copyright foto's:
www.standaard.be (Katrijn van Giel)
www.medicalfacts.nl
www.beukenstein.nl

Voorwoord	1
Inleiding	2
Waarom een boek met Duitse liederen	2
Voor wie is het boek geschreven	2
De titel.....	3
Leeswijzer	4

DEEL 1- Om te beginnen

Zingen met ouderen	9
Muziek met mensen (met dementie)	9
Zingen met mensen (met dementie)	10
Instrumentale begeleiding	11
De Duitse cultuur.....	12
Waarden	12
Zekerheid en veiligheid	12
Scheiding van de levensdomeinen	13
Duitse grondigheid.....	13
Hoofd en hart	13
Religie	14
Taal	15
Feestdagen	16
Korte taalintroductie	18
Begroeting & afscheid	18
Algemene gespreksonderwerpen	19

DEEL 2- Lieder

Kinderliederen	23
Bruder Jakob.....	23
Alle meine Entchen	25
Auf einem Baum ein Kuckuck	26
Suse, liebe Suse	27
Oh du lieber Augustin.....	29
Spannenlanger Hansel.....	30
Ochtend- en avondliederen	32
Die helle Sonn.....	32
Jeden Morgen geht die Sonne auf	34
Es tagt, der Sonne Morgenstrahl	35
Die güldene Sonne	37
Guten Abend, gute Nacht.....	38
Der Mond ist aufgegangen.....	40
Weißt du wieviel Sternlein stehen	41
Sandmännchen	43

Seizoenen- Lente	44
Es tönen die Lieder	44
Tanzliedchen.....	45
Seizoenen- Zomer	47
Geh aus mein Herz	47
Sommer und Winter	49
Seizoenen- Herfst	50
Der Herbst, der Herbst, der Herbst ist da.....	50
Bunt sind schon die Wälder	52
Seizoenen- Winter	53
Schneeflöckchen, Weißröckchen	53
Leise rieselt der Schnee.....	54
Feestdagen- Pasen	55
Die beiden Emausjünger.....	55
Er ist erstanden, Halleluja	57
Feestdagen- Sinterklaas	59
Lasst uns froh und munter sein	59
Dich rufen wir, Sankt Nikolaus	60
Feestdagen- Kerstmis	61
Fröhliche Weihnacht überall.....	61
Herbei oh ihr Gläubigen	64
Kling Glöckchen klingelingeling.....	66
Feestdagen- Verjaardag	68
Viel Glück und viel Segen	68
Wie schön dass du geboren bist	70
Religieuze muziek	73
Danke für diesen guten Morgen.....	73
Ein Schiff das sich Gemeinde nennt	75
Gib uns Frieden jeden Tag.....	79
Klassiekers van 1930 tot 1970	81
Mein kleiner grüner Kaktus	81
Tulpen aus Amsterdam	87
Man müsste nochmal zwanzig sein	93
Klassieke liederen	99
Ode an die Freude	99
Kein schöner Land in dieser Zeit.....	101
Wo man singt, lass dich ruhig nieder	103
Im Frühtau zu Berge	105

DEEL 3- Om af te sluiten

Aanbevolen literatuur & websites.....	109
Muziek met ouderen.....	109
Duitse cultuur & taal	109
Bladmuziek	109

Dankwoord.....	111
-----------------------	------------

Bronvermelding

Het voorliggende boek is tot stand gekomen, in het kader van mijn afstuderen, aan de Hogeschool Utrecht te Amersfoort. Een onderdeel van het afstuderen is het ontwikkelen van een PraktijkProduct dat bij de muziektherapeutische praktijk aansluit, maar ook de interesse van de student vertegenwoordigt.

In mijn opleiding heb ik gemerkt dat mij het werken met mensen met dementie zeer aanspreekt. Ik kon hierin bijzonder goed merken welke effecten muziek op de mens kan hebben. Muziek liet de mensen even genieten van het moment, van herinneringen of van het contact met elkaar. Natuurlijk hadden de muziek en deze observaties ook veel impact op mijzelf.

Daarnaast heb ik tijdens mijn opleiding ook gemerkt hoeveel invloed een culturele achtergrond op een mens heeft. Mijn opleiding heb ik aan de Hogeschool Utrecht te Amersfoort gevolgd, maar ik ben opgegroeid in een stad vlakbij Keulen (Duitsland). Pas vlak voor het begin van mijn studie ben ik naar Nederland verhuisd. Dat bracht met zich mee dat ik de verschillen tussen de Duitse en Nederlandse cultuur mocht verkennen. Ik merkte dat ik het heel leuk vond om iets nieuws te leren kennen, maar dat bepaalde aspecten uit mijn eigen cultuur van groot belang voor mijzelf bleven.

Toen ik erover nadacht wat ik voor PraktijkProduct kon ontwikkelen, merkte ik dat ik graag iets met deze twee ervaringen wilde doen. Ik besloot een liedboek te maken voor mensen afkomstig uit een ander cultuurgebied dan het Nederlandse cultuurgebied. Stap voor stap werd vervolgens het idee geboren om een boek te ontwikkelen waarin belangrijke Duitse liederen uit verschillende categorieën zijn opgenomen.

Het ontwikkelen van het boek heeft veel inspanning gekost, maar heeft vooral ook veel plezier gebracht. Ik hoop dat het boek u en uw cliënten net zo veel plezier zal brengen!

Waarom een boek met Duitse liederen

In Nederlandse verzorgings- en verpleeghuizen worden geregeld mensen opgenomen die een Duitse achtergrond hebben. Die mensen zijn jaren geleden, door bijvoorbeeld werk of huwelijk, naar Nederland gekomen en hebben hier een leven opgebouwd. Nu zijn ze aangekomen in hun laatste levensfase en door een somatische of psychogeriatrische aandoening zijn zij in een verzorgings- of verpleeghuis terecht gekomen. De laatste levensfase is, volgens Erikson, een fase waarin de persoon op zijn leven terugkijkt, het geleerde eventueel doorgeeft aan jongere generaties en conclusies trekt over de weg die hij is gegaan.¹ Voor Duitse mensen ligt een deel van deze weg natuurlijk in Duitsland, maar ook andere mensen kunnen ervaringen hebben opgedaan in Duitsland of met Duitsers. Het zingen van Duitse liederen, kan daarom op herinneringen inspelen, helpen om op het leven terug te kijken en om zo op een bijzondere manier vorm te geven aan de laatste levensfase.

Het boek kan daarom worden ingezet in het werken met de reminiscentie methode of de realiteits oriëntatie en validation benadering. De reminiscentie methode tracht om herinneringen bij de mens naar boven te halen en zo in contact te komen. De bovengenoemde benaderingen worden respectievelijk in het midden- en het eindstadium van dementie ingezet om mensen met dementie steun in hun ziekteproces te geven.

Uit het vooronderzoek naar het gebruik van Duitse liederen in Nederlandse verzorgings- en verpleeghuizen is echter naar voren gekomen dat er weinig Duitse liederen met Duitse en Nederlandse mensen worden gezongen. Dit wordt veroorzaakt doordat de liederen voor Nederlandse professionals niet altijd even gemakkelijk te vinden zijn en doordat het soms een drempel kan vormen om een lied te zingen in een taal die niet of minder bekend is dan de eigen taal.

De doelstelling van het boek is daarom de bovengenoemde drempels weg te nemen door een verzameling van bekende liedjes aan te bieden en deze ook auditief presenteren (bijbehorende CD).

Voor wie is het boek geschreven

Het boek is in eerste instantie geschreven om gebruikt te worden door muziektherapeuten in de therapie en begeleiding van mensen op psychogeriatrische afdelingen. Daarnaast biedt het boek ook de mogelijkheid om bij muziekactiviteiten met en therapieën van mensen op een somatische of palliatieve afdeling ingezet te worden.

Verder is het boek zowel gericht op het werk met Duitse mensen als op mensen met een andere culturele achtergrond. Soms is het verbazingwekkend welke liederen mensen kennen en er herinneringen mee verbinden. Zo kan iemand door werk of vakantie in aanraking zijn gekomen met Duitse liederen en komen deze herinneringen bij het horen van de desbetreffende muziek weer naar voren. Hierbij is het echter ook van belang om rekening te houden met traumata of ingrijpende herinneringen, bijvoorbeeld uit de tijd van de Tweede Wereldoorlog. Muziektherapeuten zijn opgeleid om muzikaal op mensen af te stemmen en

¹ Boyd, D. & Bee, H. (2009), p.513/ 514

interventies te plegen. Of anders gezegd: muziektherapeuten zijn opgeleid om juist op gevoelens die door de muziek naar boven komen in te spelen. Als de persoon (met dementie) bijvoorbeeld aan traumatische gebeurtenissen wordt herinnerd of de herinnering zo reëel wordt dat het contact met de persoon erdoor verstoord raakt, kunnen muziektherapeuten erop inspelen. Dit is een van de redenen waarom het boek in eerste instantie op muziektherapeuten is gericht.

Aan de andere kant is het boek ook zo geschreven dat ook andere professionals in de ouderenzorg liederen uit het boek kunnen zingen en erover in gesprek kunnen gaan. Het wordt aangeraden om de liedkeuze te laten maken door een muziektherapeut, zodat hij van tevoren een inschatting kan maken over de geschiktheid van liederen voor die persoon. Voor de professionals is, ter ondersteuning, het hoofdstuk 'Zingen met ouderen' in dit boek opgenomen. Dit hoofdstuk geeft een korte indruk van belangrijke aspecten bij het zingen met mensen op hogere leeftijd. De bijbehorende CD kan een ondersteuning vormen voor professionals om met de melodieën en teksten vertrouwd te worden.

De titel

De titel 'Wo man singt, lass dich ruhig nieder' is afkomstig van een gelijknamig lied uit de 18^e eeuw². De tekst van de eerste twee coupletten van het lied en een vrije vertaling zijn hieronder weergegeven:

Wo man singet, laß dich ruhig nieder
Ohne Furcht, was man im Lande glaubt
Wo man singet, wird kein Mensch beraubt
Böse Menschen haben keine Lieder.

Wenn die Seele tief in Gram und Kummer
Ohne Freunde, stumm, verlassen, liegt
Weckt ein Ton, der sich elastisch wiegt
Magisch sie aus ihrem Todesschlummer.

Waar mensen zingen, sluit je aan
Zonder vrees, want in het land wordt geloofd
Waar mensen zingen, wordt geen mens beroofd
Kwade mensen hebben geen liederen.

Als de ziel diep in verdriet en kommer,
Zonder vrienden, zwijgend en verlaten, ligt
Dan wekt een toon, die zich elastisch wiegt,
Haar magisch uit haar doodsdutje

² www.volksliedearchiv.de

De tekst geeft mooi weer hoe al in de 18^e eeuw de invloed van muziek op de mens werd ingeschat en welke positieve gevoelens met muziek in verbinding werden gebracht. Gevoelens die met dit boek bij de mens (met dementie) bevorderd zullen worden.

Het lied is in de categorie ‘klassieke liederen’ opgenomen.

Leeswijzer

Het boek is bij veel mensen inzetbaar, bij oudere en jongeren, bij vrouwen en mannen. Maar gezien het gebruik van de hij- en de zij-vorm het leesgemak zou verstoren is ervoor gekozen alleen gebruik te maken van de hij- vorm. Graag wil ik hiermee iedereen aanspreken die het boek leest, gebruikt of daaruit voorgelezen krijgt.

Voor lezers die meteen met de liedjes aan de slag willen, wordt deel 2 aangedragen. Hierin zijn liedjes in de volgende categorieën te vinden: kinderliederen, ochtend- en avondliederen, seizoenen, feestdagen, religieuze muziek, klassiekers uit de tijd van 1930 tot 1970 en klassieke liedjes (geschreven voor 1900). Ieder lied is weergegeven met de melodielyn, de uitgeschreven akkoorden voor een pianobegeleiding en akkoorden voor een gitaarbegeleiding.

Voor de pianobegeleiding is ervoor gekozen om deze in een eenvoudige vorm weer te geven. Deze weergave zal ervoor zorgen dat de begeleiding door iedereen kan worden gespeeld die een basiskennis heeft betreffende pianospelen. Muziektherapeuten en andere professionals die meer kennis over pianobegeleiding hebben, zijn er vrij in om de begeleiding aan te passen.

Naast de begeleidingen is bij ieder lied ook een vrije vertaling naar het Nederlands van de liedtekst opgenomen. Deze kan ertoe dienen dat het idee van het liedje verhelderd wordt, maar ook om met elkaar beter in gesprek te kunnen gaan over het lied.

Verder kan ook samen worden nagegaan of het lied misschien ook in Nederland of een ander land bekend is. Zo is het lied ‘Bruder Jakob’ (Vader Jacob) in heel veel landen bekend, ook al is de tekst niet altijd letterlijk te vertalen. Maar ook de melodie van het lied ‘Oh, du lieber Augustin’ is in Nederland bekend. Misschien is het bij dit lied wel moeilijker om het passende Nederlandse liedje te vinden. Zodra echter de connectie met Sinterklaas is gelegd, komt waarschijnlijk al snel de tekst van ‘Daar wordt aan de deur geklopt’ naar boven.

Voor lezers die eerst nog meer over het zingen met mensen op hogere leeftijd, de Duitse cultuur of het gebruik van instrumenten willen lezen of geïnteresseerd zijn in enkele taalvoorbeelden, is deel 1 van het boek geschreven.

De uitleg dient ervoor om kennis op te doen over de Duitse cultuur en om zo beter op Duitse personen af te kunnen stemmen en hun gedrag in te kunnen schatten. Daarnaast zal de uitleg een uitgangspunt bieden om met elkaar in gesprek te gaan over de Duitse cultuur. Zo kunnen ook hier weer overeenkomsten en verschillen worden gezocht tussen de culturen of kan er over ervaringen, die personen hebben

meegemaakt, worden gesproken. Hierdoor kan de interculturele benadering in de groep of bij een persoon worden bevorderd.

In de bijlage vindt u een CD waarop de in deel 1 genoteerde Duitse zinnen en de liederen uit deel 2 zijn opgenomen. Zowel bij de Duitse zinnen als bij ieder lied is het CD-symbool (zie hiernaast) weergegeven. Op het CD-symbool zal het nummer staan vermeld waaronder de zin/het lied op de CD terug te vinden zal zijn.

De zinnen en liederen zijn op de CD bewust langzamer opgenomen. Dit is gedaan om de uitspraak en melodie zo duidelijk mogelijk over te kunnen brengen. In de interactie met de mens is de professional vrij om het tempo aan te passen.

Zowel bij de samenstelling van de liederen als bij de beschrijvingen in deel 1 is gepoogd een zo objectief mogelijk beeld weer te geven. Gezien er veel verschillende liederen bestaan en ook de Duitse cultuur en de andere aspecten niet in een paar pagina's samen te vatten zijn, is besloten om aan het eind van het boek naar aanvullende literatuur en websites te verwijzen.

*D*EEEL 1

Muziek met mensen (met dementie)

Muziek speelde (waarschijnlijk) een grote rol in het leven van de persoon/ personen die nu voor u zit(ten). In de jaren van hun kindheid en misschien ook jongvolwassenheid, was er geen tot weinig sprake van de huidige multimedia (radio, televisie, computers, internet). Met de komst van deze communicatiemiddelen is de vrijetijdsbesteding in de afgelopen decennia erg veranderd. Terwijl kinderen en jongeren nu vaak alleen of met vrienden voor de televisie of achter de computer zitten, werd er in de kinderjaren van mensen op hogere leeftijd nog veel met de familie gedaan. Zo zaten families vroeger nog vaker 's avonds samen in de woonkamer om gezamenlijke activiteiten te doen of in ieder geval de saamenhorigheid te voelen ook al deed iedereen iets anders. Vaak werd daarbij een liedje aangeheven. Maar ook in andere situaties, zoals op school of bij bijeenkomsten op het werk of van een vereniging, was het gebruikelijk om samen muziek te maken. Kortom, muziek was vroeger nog meer met het alledaagse leven verbonden dan nu. Daarom weten mensen op hogere leeftijd vaak ook nog veel liedjes uit hun hoofd of hebben er verschillende herinneringen aan.

Waartegen iedereen vroeger wel veel heeft gezongen, was het spelen van een muziekinstrument een voorrecht voor personen uit rijkere families. Zo een muziekinstrument kostte ten slotte geld, wat niet iedere familie had, en er waren nog geen acties van muziekscholen en gemeenten om het spelen van een muziekinstrument ook toegankelijk te maken voor kinderen uit minder rijke families.

Muziekactiviteiten met mensen (met dementie) kunnen dus veel herinneringen bij de mensen oproepen. Ook zonder die herinneringen kan muziek veel invloed op de mensen hebben. Muziek is meeslepend en brengt mensen makkelijk in beweging. Muziek kan ook rustgevend werkend. Het effect dat de muziek op de mens heeft is onder andere afhankelijk van ritme, maat, melodie en het tempo van de muziek. Hierbij spelen ook persoonlijke voorkeuren een rol. Verder kan alleen al het zien staan van een instrument een appeleffect op een persoon hebben.

Voor mensen met dementie geldt dat muziek langer dan al het andere wordt herinnerd. De mens weet bijvoorbeeld de betekenis van woorden niet meer te plaatsen, maar kan wel nog liederen meezingen. De mens weet niet meer welke dag of welk jaar het is, maar kan zich soms wel nog herinneren wanneer of waar hij een bepaald lied heeft gezongen. Het effect dat muziek bij mensen met dementie op hun emotieregulatie heeft, is door wetenschappelijk onderzoek aangetoond. De muziek van Vivaldi, Mozart en Bach hebben een positieve uitwerking op mensen met dementie. Door de muziek worden mensen met dementie rustiger, minder agressief, coöperatiever, slapen beter, eten beter en hebben er minder last van als ze een wond hebben (Buissen, 2007, p. 147). Maar ook verschillende andere effecten, zoals activering, zijn bekend.

Zingen met mensen (met dementie)

Bij het zingen met mensen van hogere leeftijd (met dementie) kunnen nog enkele factoren meespelen waar eventueel rekening mee moet worden gehouden.

Zo kan het bij mensen op hogere leeftijd voorkomen dat het gehoor afneemt en zij dus de zang of iets dat gezegd wordt niet meer duidelijk genoeg horen. Het gehoorde kan ook bijvoorbeeld vervormd worden of bepaalde klanken, vooral hoge klanken, kunnen pijn veroorzaken. Door de gehoorproblemen kan ruis voor sommige mensen heel storend zijn. De professional moet in die situaties erop letten om met het gezicht naar de mensen toe te praten, om te observeren hoe de personen op (hoge) klanken reageren en om ruis in de activiteit te voorkomen.

Ook andere zintuigen kunnen achteruit gaan, waardoor de waarneming kan veranderen. Zo kunnen mensen op hogere leeftijd soms slechter zien en kan een vergroting van de bladmuziek van voordeel zijn of kunnen sensomotorische activiteiten van ondersteunend karakter zijn.

Naast deze veranderingen in de zintuiglijke waarnemingen, verandert ook de stem met het ouder worden. Om deze veranderingen goed te beschrijven zullen hierna enkele aspecten 'Die alternde Stimme' van Mirjam Regula Müller worden weergegeven.

Als er sprake is van de ouderdomsstem klinkt deze stem vaak mat, kleurloos, bros en/of schel. Ook is de stem vaak krachtelozer, instabiel, sneller vermoeid en modulaties zijn moeilijker te zingen. Voor personen met een ouderdomsstem is het vaak moeilijker om de toonhoogte en het volume tijdens het zingen te houden. Deze veranderingen in de stem worden veroorzaakt door verlies van elasticiteit van de spieren, vermindering van de productiviteit van de spieren en een geringere nauwkeurigheid van het coördinatiemechanisme.

Bij vrouwen en mannen kan de ontwikkeling van een ouderdomsstem nogal verschillen. Zo begint de stem bij vrouwen vaak al te veranderen op hun 45^e leeftijd. Bij mannen begint deze ontwikkeling pas rond hun 60^e. Ook gaat de stem van mannen erbij rond 2 hele tonen omhoog, terwijl de stemmen van vrouwen juist 2 hele tonen omlaag kunnen gaan. Daarbij verliest de stem dan ook aan omvang. Hierbij is echter belangrijk om te vermelden dat de ontwikkeling van de stem bij iedere mens anders verloopt. De ontwikkeling wordt beïnvloed door genetische factoren en omgevingsfactoren, zoals wel/niet roken of vaak gespannen praten. Hierbij moet dus ook naar iedere mens individueel worden gekeken.

Wel kan op deze ontwikkeling worden ingespeeld door bijvoorbeeld de toonhoogte van een lied aan te passen. Bij de opgenomen bladmuziek in het boek is gepoogd de liederen in een geschikte toonhoogte op te schrijven.

De traditionele Duitse volksmuziek kent haar oorsprong op het platteland. Zij werd gezongen bij dorpsfeesten of in het alledaagse leven.³ De begeleidende instrumenten zijn daarom vaak handige instrumenten om mee te nemen. Wel zijn de begeleidende instrumenten met de tijd een beetje veranderd en zijn er ook verschillen te ontdekken tussen het Noorden en het Zuiden van Duitsland.

In de volksmuziek uit de middeleeuwen zijn typische begeleidingsinstrumenten de lier of harp, de draailier, de luit, de tamboerijn en andere trommels en de blokfluit. De muziek heeft een duidelijk begeleidend karakter. Het hoofdaccent ligt op de tekst die meestal een verhaal vertelt aan de luisteraar. Deze muziek, de minnezang, is ook in veel andere Europese landen bekend. Een van de bekendste Duitse minnezangers uit deze tijd is Walther von der Vogelweide.

Gezien deze muziek inmiddels minder populair is, is er in het boek geen bladmuziek van middeleeuwse muziek opgenomen.

Zoals al benoemd verschilt de volksmuziek in de begeleiding als je in Noord- of Zuid-Duitsland bent. De volksmuziek is in de huidige tijd nog bijzonder sterk gerepresenteerd in de zuidelijke delen van Duitsland, zoals in Beieren of Baden-Württemberg. In deze delen van het land wordt veel gebruik gemaakt van blaasmuziek. Een begeleidend ensemble is dan ook vaak samengesteld met de volgende instrumenten: tuba, trompet, klarinet en trombone. Daarnaast wordt ook vaak gebruik gemaakt van een slaginstrument, zoals een pauze, een snare drum of hedendaags een drumstel. De meeste muziek is geschreven in een vierkwartsmaat, waarbij een duidelijke klemtoon op de eerste tel ligt. Het gaat dus vaak om marsmuziek.

De muziek uit Noord- Duitsland is veelal gekenmerkt door haar geografische locatie. De steden in het Noorden hebben vaak aansluiting aan de zee en daarom zijn er veel zeemansliederen/shanties te vinden. Deze liederen worden meestal begeleid met een ritmeinstrument, meestal het drumstel, en een trekharmonica. Bij de zang valt op dat er vaak gebruik wordt gemaakt van een achtergrondkoor, waarbij een mannenkoor het gebruikelijkst is. In tegendeel tot de muziek uit Beieren is de muziek in driekwarts- en vierkwartsmaten geschreven. Terwijl de zuidelijke muziek in Duitsland redelijk strak wordt gespeeld, is de muziek uit het Noorden vaak meer legato gespeeld/gezongen.

De 'traditionele' muziek uit West- en Oost- Duitsland verschilt in mindere mate van elkaar. Het gaat hierbij vaak om iets modernere muziek die met de piano en een achtergrondorkest met strijk- en blaasinstrumenten wordt begeleid. De liederen worden meestal in het plaatselijk dialect gezongen.

³ www.wikipedia.de

Waarden

In deze paragraaf wordt getracht een korte beschrijving van enkele Duitse waarden te geven. Hierbij wordt aangemerkt dat deze waarden niet voor iedereen hoeven te gelden (waardenpluralisme) en dat er de laatste decennia ook wat verschuivingen te ontdekken zijn. Alsnog is voor onderstaande waarden gekozen, gezien deze een algemeen beeld kunnen schetsen dat vaak van toepassing kan zijn voor cliënten van zestig jaar of ouder en dat een rol kan spelen in een verzorgings- en/of behandelsetting.

De waarden zijn daarnaast samengesteld op basis van het boek 'CultureShock' van Richard Lord (2008), de website 'Cross Cultural Communication'⁴ en persoonlijke ervaringen van de auteur.

Voor professionals en cliënten met een Nederlandse achtergrond zullen veel van deze waarden waarschijnlijk redelijk vertrouwd klinken of zelfs herkenbaar zijn. Het is dan ook interessant te kijken waar persoonlijke overeenkomsten en verschillen liggen.

Zekerheid en veiligheid

Deze begrippen spelen een belangrijke rol in de Duitse cultuur. Het gaat daarbij om een veilig thuis waar je jezelf kunt terugtrekken en de zekerheid van controle en voorspelbaarheid.

Wat betreft het veilige thuis wordt privacy hoog aangezien. Dit betreft het vooraf aanmelden als je op visite wilt komen of het aanbellen aan de deur en wachten totdat je gevraagd wordt binnen te komen. Ook moeten eigendommen van een ander met respect worden behandeld en wordt getracht deze niet te beschadigen.

Het aspect controle en voorspelbaarheid komt zowel op maatschappelijk als persoonlijk gebied naar voren. Op administratief gebied staat Duitsland bekend om zijn formulieren en regels die precies vastleggen hoe iets aangevraagd of doorgegeven moet worden. Soms wordt je wel van de kast naar de muur gestuurd, omdat er zo veel formulieren en regelingen zijn. Het idee erachter is echter om alles zo precies mogelijk te regelen, zodat je niet voor verrassingen komt te staan, maar precies weet wat je moet doen en wat je kunt verwachten.

Op persoonlijk gebied is het ook van belang om alles goed te regelen. Zo moet iedereen in Duitsland een zorg- en een pensioenverzekering hebben en is het maken van plannen heel gebruikelijk. Ook de doelstelling daarvan is om de toekomst onder controle te hebben. Ook hierbij speelt het aspect om alles onder controle te houden, een belangrijke rol.

'Sicher ist sicher' ('het zekere voor het onzekere nemen') zal een uitspraak zijn die voor veel Duitsers van toepassing kan zijn.

⁴ <https://sites.google.com>

Scheiding van de levensdomeinen

In Duitsland is het redelijk gebruikelijk om verschillende levensdomeinen gescheiden van elkaar te houden. Zo wordt je minder snel vrienden met je collega's en hebben kennissen van vrijetijdsactiviteiten een andere status dan langdurige vrienden. Op dit gebied speelt ook het verschil tussen 'Sie' en 'Du' een rol. De titel 'Sie' ('u') wordt gebruikt tegenover personen die niet tot het privé- levensdomein horen, zoals werkrelaties, buren of mensen die men op straat tegenkomt. De titel 'Du' ('je') is daarentegen voorbehouden aan vrienden en eventueel kennissen van vrijetijdsactiviteiten. Bij jongeren en kinderen is het zo dat leeftijdsgenoten elkaar 'duzen' (d.w.z. je tegen elkaar zeggen) en zij volwassenen zullen 'siezen' ('u' zeggen). Het gebruik van 'Sie' en 'Du' kan onder andere duidelijk deze scheidingslijn tussen de levensdomeinen aangeven.

Een ander gebied waarop deze scheiding duidelijk kan worden is de manier van begroeten en afscheid nemen. Dit verschil wordt het meest duidelijk bij vrouwen. Zo zullen vrouwen personen die niet tot hun privé- levensdomein horen een hand geven. Personen die wel tot hun privé- levensdomein horen, zullen zij vaak met 'kussen' op de wang begroeten. Het gaat hierbij niet om een oorspronkelijke kus, maar alleen dat de wangen van elkaar zich zacht aanraken. Daarbij wordt iedere wang een keer aangeraakt, dus in totaal zullen er twee 'kussen' worden gegeven. Dit verschilt duidelijk met Nederland, waar je drie kussen geeft. Bij mannen in de leeftijdscategorie vanaf 60 jaar, ligt het verschil wat subtieler. Zij geven anderen, vooral ook van man tot man, alleen een hand. Alleen bij vrouwen kunnen zij eventueel overgaan tot een handkus. Hoe en wanneer deze handkus uit wordt gevoerd, zal afhankelijk zijn van de situatie.

Duitse grondigheid

Een van de in het buitenland bekendste Duitse waarden is de grondigheid. Duitsers vinden het vaak belangrijk dat taken tot aan perfectionisme toe worden uitgevoerd. Wat je doet, doe je niet half, maar liever drie keer. Dan kun je zeker zijn dat het tot in de puntjes goed is. 'Die Liebe fürs Detail' ('het oog voor het detail') is een Duitse uitspraak die de waarde grondigheid zeker mooi weergeeft.

Deze waarde brengt ook met zich mee dat het maken van fouten niet graag wordt gezien. Mogelijke fouten voorkom je dus door alles nauwkeurig te plannen, erop te letten dat diegene die het uitvoert voldoende expertise in huis heeft en door achteraf alles grondig te checken.

Daarnaast speelt ook de vaardigheid tot plannen een rol. Het is belangrijk dat afspraken worden nagekomen en je dus je werk op tijd af hebt. Ook kom je niet te laat voor afspraken, want dan kom je niet alleen zelf in de knoop met je planning, maar ook diegene met wie je hebt afgesproken.

Hoofd en hart

In de Duitse cultuur is vaak een duidelijke scheiding tussen 'hoofd/ denken' en 'hart/ voelen' te herkennen, waarbij het hoofd vaak een grotere rol speelt. Het rationaliserend benaderen van mensen en taken is heel typisch voor Duitsers. Gevoelens zijn minder belangrijk, vooral in het werkleven, en worden daarom ook

minder getoond. Meestal worden gevoelens en enthousiasme voor iets alleen getoond bij de aanwezigheid van vrienden en familieleden: passie ligt dus verborgen onder een dekmantel.

Zorgen die een persoon zich maakt, worden wel nog redelijk snel met elkaar gedeeld. Het zich zorgen maken is voor veel Duitsers herkenbaar en heeft meer met het hoofd te maken. Daarnaast kun je bij het delen van je zorgen, nadenken wat je in een bepaalde situatie wilt vermijden en hoe je zou kunnen reageren.

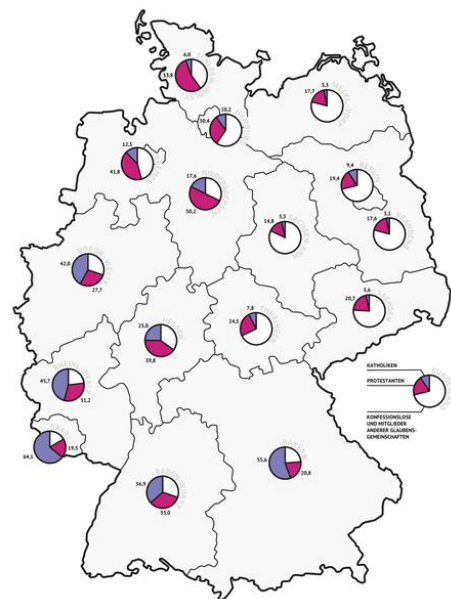
Dit maakt dat Duitsers vaak zeer rationaal en formeel overkomen. Als men de personen beter leert kennen, kan het gebeuren dat dit beeld verandert en er wel meer gevoelens met elkaar worden gedeeld.

Religie

In 2008 was 30 percent van de Duitse bevolking aanhangers van het Rooms Katholieke geloof. 29,9 percent waren leden van een of andere evangelische kerkgemeenschap, waarbij in Duitsland de lutherse kerk het meest voorkomt. Ruim 34 percent van de Duitsers horen geen geloofsgemeenschap aan. De overige 6 percent zijn aanhangers van kleinere en onbekendere geloofsgemeenschappen of van sekten.⁵

Deze gegevens laten de conclusie toe dat meer dan 60% van de Duitse bevolking lid van een kerkgemeenschap is. Het is hierbij echter zo dat deze gegevens alle leden van een kerkgemeenschap weergeven en niet alleen de actieve. Er zijn ook veel personen die als lid staan ingeschreven, maar niet naar de kerk gaan. Opvallend is daarnaast de verdeling van het protestante en het katholieke geloof in Duitsland. In Zuid- Duitsland is het merendeel van de bevolking katholiek gedoopt, waartegen in het Noorden meer mensen protestants zijn. In Oost- Duitsland zijn weerom minder mensen gelovig (ongeveer een derde van de bevolking), dan in West- Duitsland (ongeveer twee derde).

Bij de evangelische kerkgemeenschappen valt nog op dat er minder stromingen te vinden zijn dan in Nederland. Zo bestaan er wel enkele stromingen, zoals de Zevende-dags Adventisten of de doopsgezinden, maar zijn deze bijna niet bekend. Zoals eerder vermeld is de lutherse de meest voorkomende protestante kerkgemeenschap.

Geloofsverdeling in Duitsland

Het christelijke geloof is hiermee sterker vertegenwoordigd dan andere geloofsrichtingen, zoals de islam, het jodendom, het boeddhisme of het hindoeïsme. De islam is met 4,9% van de bevolking het sterkst van deze andere geloofsrichtingen vertegenwoordigd. Daarna volgen het

⁵ www.hpd.de

boeddhisme (0,33%), het jodendom (0,24%) en het hindoeïsme (~0,12%). De orthodoxe kerkgemeenschap (waaronder weer verschillende stromingen in Duitsland vallen) maakt samengenomen met 1,6% ook een redelijk deel van de geloofsgemeenschappen uit.⁶

Taal

In de Duitse taal wordt, net als in veel andere talen, verschil gemaakt tussen een algemeen geldige taalvorm ('Hochdeutsch', te vergelijken met algemeen beschaafd Nederlands), verschillende dialecten en jeugdtalen.

In deze paragraaf zal kort op dialecten in Duitsland ingegaan worden. Een korte taalintroductie met betrekking tot het 'Hochdeutsch' volgt in het volgende hoofdstuk.

Er zijn vele dialecten in de Duitse taal te vinden. Als er grofweg een indeling moet worden gemaakt, kunnen er in Duitsland ongeveer 15 hoofddialecten sowieso worden onderscheiden. Deze zijn:

- Bayrisch
- Berlinerisch
- Fränkisch
- Hamburgerisch
- Hessisch
- Kölsch
- Mecklenburgisch
- Niederrheinisch
- Friesisch
- Pfälzisch
- Ruhrpottsprache
- Saarländisch
- Sächsisch
- Schwäbisch
- Thüringisch
- Westfälisch

Maar ieder van deze dialecten heeft ook weer subdialecten. De online Dialektatlas op de webpagina www.dw.de geeft hier een mooie indruk van.

Opvallend in de huidige situatie is dat in het Noorden van Duitsland de gesproken dialecten steeds minder worden. In Zuid- Duitsland zijn dialecten wel nog duidelijk in het alledaagse leven terug te horen.

Bij de Duitse dialecten horen officieel ook nog de dialecten die in Oostenrijk en Zwitserland worden gesproken.

⁶ www.wikipedia.org

Feestdagen

Hieronder een lijst met officiële feestdagen in chronologische volgorde:

Naam	Nederlandse vertaling	datum
Neujahr	Nieuwjaarsdag	01 januari
Heilige Drei Könige	Driekoningen (feestdag in katholieke regio's)	06 januari
Weiberfastnacht, Rosenmontag, Aschermittwoch	Donderdag en startdag van het Carnavalsweekend, maandag van het Carnavalsweekend, woensdag naar het weekend, met deze dag is Carnaval officiële afgesloten (alleen in bepaalde regio's)	46 dagen voor de 1 ^e paasdag
Ostersonntag & Ostersonntag	1 ^e & 2 ^e paasdag	Afhankelijk van de eerste volle maan
Tag der Arbeit	Dag van de Arbeid	01 mei
Christi Himmelfahrt	Hemelvaart	39 dagen na de 1 ^e Paasdag
Pfingstsonntag & Pfingstmontag	1 ^e & 2 ^e Pinksterdag	49 dagen na de 1 ^e Paasdag
Fronleichnam	Corpus Christi/ Sacramentsdag (feestdag in katholieke regio's)	60 dagen na de 1 ^e Paasdag
Maria Himmelfahrt	Maria Hemelvaart (feestdag in katholieke regio's)	15 augustus
Tag der Deutschen Einheit	Dag van de Duitse Eenheid	03 oktober
Reformationstag	Reformatie (feestdag in protestantse regio's)	31 oktober
Allerheiligen	Allerheiligen	01 november
Buss-& Betttag	Dag van de boetedoening (alleen nog feestdag in Saksen)	midden november
Weihnachten en 1. & 2. Weihnachtsfeiertag	Kerstavond, 1 ^e & 2 ^e kerstdag	24, 25 en 26 december

Wo man singet, lass dich

Zoals in deze tabel al naar voren komt zijn er een paar kleine verschillen in de feestdagen van Duitsland en Nederland te ontdekken. Zo is er de Dag van de Arbeid in Duitsland waarop het belang van werk voorop wordt gesteld. Op 3 oktober vindt de Tag der Deutschen Einheit plaats. Op die datum zijn Oost- en West- Duitsland officieel herenigd en dat moment wordt ieder jaar op die datum herdacht.

Naast deze officiële feestdagen zijn er natuurlijk ook persoonlijke feestdagen zoals verjaardagen of de eerste schooldag.

De eerste schooldag is een bijzondere dag in het schoolleven van een kind. Op die dag mag hij samen met zijn ouders, familie en eventueel vrienden naar school gaan en worden alle leerlingen van de eerste klas verwelkomd door de ouderejaars leerlingen. Typisch Duits is hierbij dat iedere 'Erstklässler' (leerling uit de eerste klas) een 'Schultüte' van zijn ouders krijgt (zie afbeelding). Deze 'Schultüte' is of in een winkel gekocht en alleen door de ouders gevuld of individueel door de ouders gemaakt. Gevuld wordt de 'Schultüte' met snoepjes en kleine cadeautjes die handig zijn voor school. Inmiddels zijn in veel 'Schultüten' ook gewoon spelletjes of andere hebbe- dingetjes als cadeautjes verstopt.

Nieuwe leerlingen met hun 'Schultüten'

Begroeting & Afscheid

Nederlands	Duits
Goede morgen	Guten Morgen
Goede middag	Guten Tag
Goede avond	Guten Abend
Goede nacht	Gute Nacht
Hoe gaat het met u?	Wie geht es Ihnen?
Met mij gaat het goed, dank u wel! En u?	Mir geht es gut, danke! Und Ihnen?
Tot ziens!	Auf Wiedersehen
Tot de volgende keer!	Bis zum nächsten Mal!

Tijdens de muziek(therapie)

Nederlands	Duits
Hebt u zin met mij muziek te maken?	Möchten Sie mit mir zusammen musizieren?
Welk lied zou u graag willen zingen/horen?	Welches Lied möchten Sie gerne singen/hören?
Kent u dit lied?	Kennen Sie dieses Lied?
Wat vond u van dit lied?	Wie hat Ihnen das Lied gefallen?
Zijn er herinneringen bij u naar boven gekomen?	Verbinden Sie Erinnerungen mit diesem Lied?
Wilt u mij over uw herinneringen vertellen?	Möchten Sie mir von Ihren Erinnerungen erzählen?
Hebt u vroeger veel gezongen?	Haben Sie früher viel gesungen?
Hebt u een instrument gespeeld?	Haben Sie ein Instrument gespielt?

Algemene gespreksonderwerpen

Nederlands	Duitsland
Hebt u goed geslapen?	Haben Sie gut geschlafen?
Mooi weer vandaag, wat vindt u?	Es ist schönes Wetter heute, finden Sie nicht?
Wat voor werk hebt u vroeger gedaan?	Welchen Beruf haben Sie früher ausgeübt?
Was u vroeger huisvrouw?	Waren Sie Hausfrau?

*D*_{EEL} 2

Bruder Jakob

Volkslied uit Frankrijk

Chorus

F F F

Voice

Bru - der Ja - kob Bru - der Ja - kob schläfst du noch?

Piano

4

F C F C F

Vo.

Schläfst du noch? Hörst du nicht die Glo - cken? Hörst du nicht die Glo - cken?

Pno.

7

F C F F C F

Vo.

Ding, dong, ding ding, dong ding

Pno.

wo man singet, lass dich

Tekst, zoals die in Nederland gezongen wordt:

Vader Jacob, vader Jacob
Slaapt gij nog? Slaapt gij nog?
Alle klokken luiden! Alle klokken luiden!
Bim bam bom, bim bam bom!

Alle meine Entchen

Ernst Anschütz

C F C F
 Voice: Al - le mei - ne Ent - chen schwim - men auf dem See schwim - men auf dem
 Piano:

C G7 C G C
 Vo.: See, Köpf - chen in das Was - ser, Schwänz - chen in die Höh.
 Pno.:

Alle eendjes zwemmen in het water,
 zwemmen in het water,
 hoofdje in het water,
 staartje in de lucht.

Auf einem Baum ein Kuckuck

volkslied 18e eeuw

Chords: G, D7, G, D, G, D7, G

Voice: Auf ein - em Baum ein Ku - u - ckuck sim - sa - la - dim - bam - ba - sa - la

Piano

Vo. 4 du - sa - la - dim auf ein - em Baum ein Ku - u - ckuck saß.

Pno.

Op een boom een koekoek,
sim-sa-la-dim-bam-sa-la-du-sa-la-dim
op een boom zat een koekoek.

Wo man singet, lass dich

ruhig
nieder

Suse, liebe Suse

Volkslied

Chords: F C F

Vo. Su - se lie - be Su - se was ra - schelt im Stroh? Das

Piano

Chords: C F

Vo. sind die lie - ben Gän - schen die habn kei - ne Schuh. Der

Pno.

Chords: C F Bb C

Vo. Schu - ster hat Le - der kein Lei - sten da - zu, drum

Pno.

13

F C F

Vo. gehn die lie-ben Gäns - chen und habn kei - ne Schuh.

Pno.

Suse, lieve Suse, wat is dit voor geritsel in het stro?
 Het zijn de lieve gansjes die geen schoenen hebben.
 De schoenmaker heeft leer, maar geen latten erbij,
 Daarom lopen de lieve gansjes zonder schoenen.

Oh, du lieber Augustin

Volkslied

Chords: F C7 F

Voice: Oh, du lie-ber Au - gus - tin, Au - gus - tin, Au - gus - tin, oh, du lie-ber

Piano: Accompanying piano part with chords F and C7.

Chords: C7 F C7 F C7

Vo.: Au - gus - tin, al - les ist hin. Geld ist weg, Mäd'l ist weg, al - les weg,

Pno.: Accompanying piano part with chords C7 and F.

Chords: F C7 F

Vo.: al - les weg. Oh, du lie-ber Au - gus - tin, al - les ist hin.

Pno.: Accompanying piano part with chords F and C7.

Oh, mijn lieve Augustin, Augustin, Augustin,
 oh mijn lieve Augustin, alles is weg.
 Geld is weg, meisje is weg, alles weg, alles weg.
 Oh, mijn lieve Augustin, alles is weg.

Wo man singet, lass dich

Spannenlanger Hansel

Volkslied

Chords: F C7 F

Vo. Span-nen - lan - ger Han - sel, nu - del - dik - ke Dirn, gehn wir in den

Piano

Chords: C7 F Bb

Vo. 6 Gar - ten, schüt-teln wir die Birn. Schüt-tel ich die gro - ßen,

Pno.

Chords: C7 F

Vo. 11 schüt-telst du die klein, wenn das Säck - chen voll ist,

Pno.

Wo man singet, lass dich

15

C7 F

Vo. gehn wir wie - der heim.

Pno.

Stekkenlang Hansje, ronde, dikke meid,
zullen wij naar de tuin gaan en de peren uit de boom schudden?

Dan schud ik de grote en jij de kleine
en als het zakje vol is dan gaan wij weer naar huis.

Die helle Sonn

Albert Lechler
Melchior Vulpus

Chord: B $\flat$ B $\flat$

Voice: Die hel - le Sonn leucht jetzt her - für, fröh - lich vom

Piano: [Musical notation for piano accompaniment]

Chord: B $\flat$ B $\flat$ E

Vo. 3: Schlaf auf - ste - hen wir. Gott Lob, der uns heint die - se

Pno.: [Musical notation for piano accompaniment]

Chord: B $\flat$ B $\flat$ E B $\flat$

Vo. 6: Nacht be - hüt hat vor des Teu - fels Macht

Pno.: [Musical notation for piano accompaniment]

De lichte zon gaat nu weer schijnen,
en wij staan vrolijk op.
God zij dank die waakte over ons vannacht,
behoed voor des duivels macht.

Jeden Morgen geht die Sonne auf

Karl Marx

Chorus system 1:

Chords: F, F

Voice: Je - den Mor - gen geht die Son - ne auf in der Wäl - der

Piano: Accompaniment for the first line.

Chorus system 2:

Chords: F, F, B♭

Voice: wun - der - sa - mer Run - de. Und die schö - ne scheu - e Schöp - fer -

Piano: Accompaniment for the second line.

Chorus system 3:

Chords: F, F, C, F

Voice: stun de, je - den Mor - gen nimmt si - e ih - ren Lauf.

Piano: Accompaniment for the third line.

Iedere ochtend gaat de zon opnieuw op
 boven het wonderbare rond van de bossen.
 En het mooie, verlegen uur van de Heren,
 neemt iedere ochtend weer haar begin.

Es tagt, der Sonne Morgenstrahl

Werner Gneist

C G

Voice

Es tagt, der Son - ne Mor - gen - strahl weckt

Piano

C C G G

Vo.

al - le Kre - a - tur. Der Vö - gel fro - her Früh - cho - ral be -

Pno.

C G C F

Vo.

grüßt des Lich - tes Spur. Es singt u - nd ju - belt ü - ber - all. Er -

Pno.

Wo man singet, lass dich

11

Vo. C G C

wacht sind Wa - ld u - nd Flur.

Pno.

Het wordt licht, de vroege zonnestralen maken ieder wezen wakker.
 De vogels begroeten met hun vroege zang het ochtendlicht.
 Er wordt overal gezongen en gejuicht
 ontwaakt zijn bossen en velden.

Die güldene Sonne

Johann Georg Ahle

C G F C
 Voice Die gül - de - ne Son - ne bri - ingt Le - ben und Won - ne, die
 Piano

F G G G C
 Vo. 5 Fin - ster - nis weicht. Der Mor - gen sich zei - get, die Rö - te auf -
 Pno.

G F G C
 Vo. 10 stei - get, der Mon - de ver - bleicht.
 Pno.

De gouden zon brengt leven en gelukzaligheid,
 De duisternis wijkt.
 De ochtend laat zich zien,
 de hemel kleurt rood en de maan verdwijnt.

Wo man singet, lass dich

ruhig
nieder

Guten Abend, gute Nacht

Johannes Brahms

Chord: C

Chord: C

Voice: Gu - ten A - bend, gut Nacht, mi - t

Piano:

Chord: C

Chord: C

Chord: F

Chord: F

Vo.: Ro - sen be - da - cht, mi - t Dörn - lein be -

Pno.:

Chord: F

Chord: G

Chord: C

Vo.: steckt, schlu - pf u - nter die Deck. Mor - gen

Pno.:

9

Vo. F C F C F

früh so Gott will, wirst du wie - der ge -

Pno.

12

Vo. C F C

weckt. Mor - gen früh so Gott will, wirst du

Pno.

15

Vo. F C G C

wie - der ge - weckt

Pno.

Goede avond, goede nacht,
 met rozen belegd, met dorens bestikt,
 Glijd maar onder het dekbed.
 Morgen ochtend, als God het toestaat, wordt je weer wakker
 Morgen ochtend, als God het toestaat, wordt je weer wakker.

Wo man singet, lass dich

Der Mond ist aufgegangen

M. Claudius
J. Schultz

A G A D D G G D

Voice

Der Mond ist auf - ge - gan - gen, die gold - nen Stern - lein pran - gen am

Piano

D G A A G A D

Vo.

Him - mel hell und klar. Der Wald steht schwarz und schwei - get und

Pno.

D G G D D G A D

Vo.

aus den Wie - sen stei - get der wei - ße Ne - bel wun - der - bar.

Pno.

De maan is gestegen,
de gouden sterretjes versieren de hemel,
licht en duidelijk.
De bossen zijn zwart en zwijgen en
uit de velden stijgt een mooie, witte mist.

Weißt du wieviel Sternlein stehen

Chords: C C G

Voice

4/4

Weisst du wie - viel Stern-lein ste - he - n an dem ho - o - hen Him-mels -
 Weisst du wie - viel Wölk-lein ge - he - n weit-hin ü - ü - ber al - le

Piano

Chords: C G C

Vo.

4

zelt
Welt.

Gott al - le - in hat sie ge - zä - h - let
 dass auch ja - a kei - ne - s fe - h - le.

An der

Pno.

Chords: C C G C

Vo.

9

gan - zen gro - ßen Za - hl an der ga - n - zen gro - ßen Zahl.

Pno.

Weet jij hoeveel sterretjes er zijn
aan de hoge hemel?
Weet jij hoeveel wolkjes er zweven
boven de wereld?
God is de enige die ze ooit heeft geteld
zodat hij er ook geen van hun zal missen.
Hij heeft het grote aantal van sterretjes en wolkjes geteld.
Hij heeft het grote aantal van sterretjes en wolkjes geteld.

Sandmännchen

W. von Zuccalmaglio

C C G G F C G
 Voice Die Blü - me - lein sie schla - fen schon lä - ngst im Mon - den schein
 Piano
 G F F C G
 Voice E - s rüt - telt sich der Blü - ten - baum, e - r säu - selt wie im Traum:
 Piano
 G C G C
 Vo. 5 schla - fe schla - fe, d - u me - in Kind - le - in schla - fe ein.
 Pno.

De bloemetjes, zij slapen al lang in de schijn van de maan.
 De boom met bloesem schudt zich zachtjes en fluistert als in een droom:
 Slaap, slaap, mijn kindje, val in slaap.

Wo man singet, lass dich

ruhig
nieder

Es tönen die Lieder

Volkslied

C G G C C

Vo. Es tö - nen die Lie - der, der Früh - ling kehrt wie - der, es flö - tet d - er

Piano

F F C C C

Vo. 6 Hir - te auf sei - n - er Sch - al - mei: tra - la - la - la - la - la - la - a, tra - la -

Pno.

G C

Vo. 11 la - la - la - la - la - la - la.

Pno.

Het klinken van de liederen, de lente komt terug,
de herder fluit op zijn schalmei:
tra-la-la-la-la-la-la-la,
tra-la-la-la-la-la-la-la-la.

Wo man singet, lass dich

C C F C

Voice

Las - set uns schli - i - i - ngen dem Früh - ling Blü - me - lein zum Kranz,

Piano

C C G G C

Vo.

las - set uns spri - i - ngen, hei - ßa zum Tanz! Blu - men-pracht,

Pno.

C C F G C

Vo.

Lau - bes-duft, re - ges Ge - wim - mel, Sang und Klang, Son - nen-schein,

Pno.

15

Vo. C G C

hei - te - rer Him - mel

Pno.

Laat ons een kransje vlechten van de lentebloemen,
 laat ons springen, hoppa bij de dans!
 Bloemenpracht, geur van de bladeren
 druk gedrang, zang en klank,
 zonneschijn, vrolijke hemel.

Geh aus mein Herz

kan als canon gezongen worden

A.H. Harder

C C C

Voice

Geh aus mein Herz, und suche Freud in die-ser lie-ben

Piano

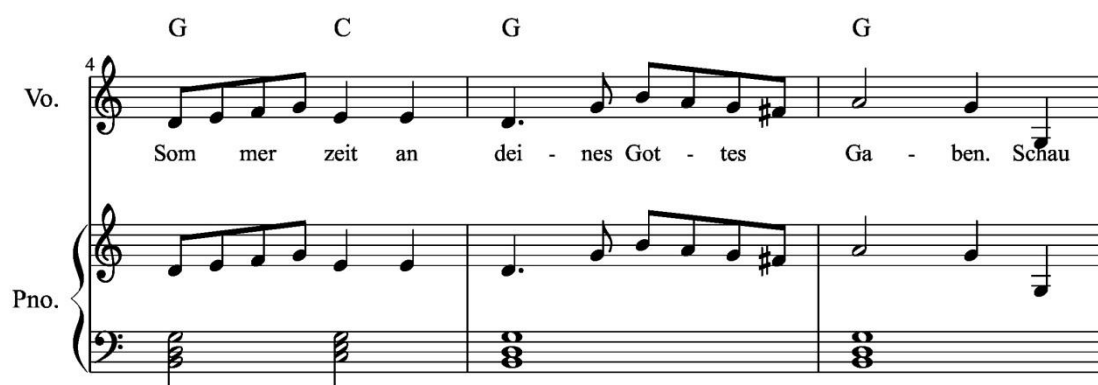

G C G G

Vo.

Som-mer zeit an dei-nes Got-tes Ga-ben. Schau

Pno.

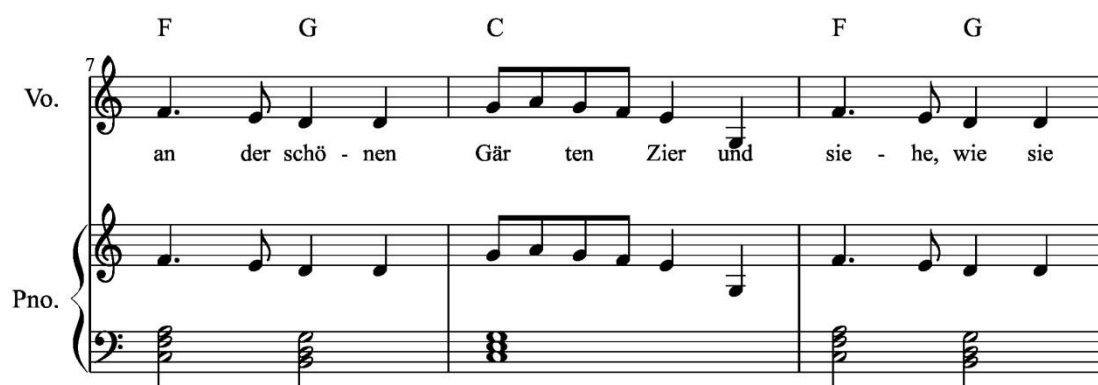

F G C F G

Vo.

an der schö-nen Gär-ten Zier und sie-he, wie sie

Pno.

10

C C C

Vo. mir und dir si - ch aus - ge - schmü - cket ha - ben, sich

Pno.

13

F C G C

Vo. aus - ge - schmü cket ha - ben.

Pno.

Ga mijn hart, en zoek vreugde aan de mooie geschenken van God
 die hij ons in deze mooie zomertijd geeft.
 Kijk hoe mooi de tuinen versierd zijn
 en hoe zij zich voor mij en jou hebben aangekleed,
 zich hebben aangekleed.

C C C G F C

Voice

Heut ist ein freu - den - rei - cher Tag, dass man den Som-mer ge

Piano

F G G C G G C

Vo.

win - nen mag. Ihr Her - ren mein, der Som - mer ist fein.

Pno.

Vandaag is een dag vol met vreugde,
want de zomer is gekomen.
Geachte heren, de zomer is fijn.

Der Herbst, der Herbst, der Herbst ist da

C G C C C G

Voice

Der Herbst, der Herbst, der Herbst ist da, er bringt uns Wind, hei -

Piano

C C G C G C

Vo.

7 hus - sas - sa. Schüt-telt ab die Blät-ter, bringt uns Re-gen - wet-ter,

Pno.

C C G C

Vo.

13 hei - a hus - sas - sa, der Herbst ist da.

Pno.

De herfst, de herfst, de herfst is er,
hij brengt ons wind, heihussassa.
Schud af de bladeren, brengt regenweer,
heiahussassa, de herfst is er.

Bunt sind schon die Wälder

Chords: D A D D G

Voice: Bunt sind schon - die Wäl - der, gelb die Stop - pel - fel - der,

Piano: Accompaniment for the first system.

Chords: A G A G G

Vo. 5: und der He - rbst be - ginnt. Ro - te Blät - ter fal - len,

Pno.: Accompaniment for the second system.

Chords: A A D A D

Vo. 9: grau - e Ne - bel wal - len, kühl - ler we - ht der Wind.

Pno.: Accompaniment for the third system.

Gekleurd zijn al de bossen, geel de velden met graan
en de herfst begint.

Rode bladeren vallen, grijze mist golft,
en de wind waait frisser.

Wo man singet, lass dich

Schneeflöckchen, Weißröckchen

Volkslied

Chords: C F G G

Voice: Schnee flöck - chen, Weiß - röck - chen, wa - nn kommst du ge -

Piano: Accompaniment for the first system.

Chords: C C G C G C

Vo. 4: schneit? Du wohnst in den Wol - ken, dein Weg ist so weit.

Pno.: Accompaniment for the second system.

Sneeuwvlokje, witrokje,
wanneer val je neer op de aarde?
Je woont in de wolken, jouw weg is zo ver.

Wo man singet, lass dich

Leise rieselt der Schnee

Chords: F C F B

Voice: Lei - se rie - selt der Schnee, still und starr liegt der

Piano

Chords: F C F

Vo. 4: See. weih - nacht - lich glän - zet der Wald:

Pno.

Chords: C F

Vo. 7: Freu - e dich Christ - kind kommt bald.

Pno.

Zachtjes valt de sneeuw, stil en stijf ligt het meer,
het bos glimt al in de Kerstsfeer:
Wees blij, want de geboorte van Jezus is dichtbij.

Die beiden Emausjünger

Kurt Rommel

Chord progression: F C G C

Voice: Zwei Jün - ger ge - hen nach E - maus, tief

Piano: Accompaniment for the first system.

Chord progression: F G F F G G

Vo. 4: trau - rig und em - pört. Sie fas - sen ei - ne

Pno.: Accompaniment for the second system.

Chord progression: C G C G F F

Vo. 7: Bot - schaft nicht die man all Ort - en hört. Der

Pno.: Accompaniment for the third system.

Wo man singet, lass dich

10

F G F

Vo. Herr ist auf - er - stan - den, sagts

Pno.

13

F G F

Vo. froh in al - len Lan - den, dass

Pno.

16

F C F

Vo. Je - sus lebt

Pno.

Twee apostelen gaan naar Emmaus,
 diep bedroefd en verontwaardigd.
 Zij begrijpen de boodschap niet die overal te horen is:
 De Heer is verrezen, zeg dit voort in alle landen, want Jezus leeft.

Er is erstanden, Halleluja

C C C G

Voice

Er is er-stan - den, Hal - le - lu - ja! Freut euch und sing - et, Hal - le - lu - ja!

Piano

C C C

Vo.

Denn un - ser Hei - land hat tri - um-phiert, all sei - ne Feind ge -

Pno.

G G C

Vo.

fan - gen er führt. Lasst uns lob - sing - en vor un - ser - em Gott,

Pno.

11

G C C

Vo. der uns er - löst hat vom e - wi - gen Tod. Sünd ist ver - ge -

Pno.

14

C G C G C

Vo. ben, Hal - le - lu - ja! Je - sus bring Le - ben, Hal - le - lu - ja!

Pno.

Hij is verrezen, hallelujah!
 Wees blij en zingt, hallelujah!
 Onze verlosser heeft getriomfeert,
 al zijn vijanden heeft hij gevangen genomen.
 Laat ons lof zingen naar onze Heer
 die ons verlost heeft van de eeuwige dood.
 Onze zonden zijn vergeven, halleluja!
 Jezus brengt leven, halleluja!

Lasst uns froh und munter sein

Volkslied

C C F

Voice

Lasst uns fro - h u - nd mun - ter sein und uns re - cht vo - n

Piano

G C C C

Vo.

Her - zen freun. Lus - tig, lus - tig, tral-le-ral-le-ra, bald ist Ni-ko-la-us -

Pno.

C G C C G C

Vo.

a - bend da! Bald ist Ni - ko - la - us - a - bend da!

Pno.

Laat ons blij en vrolijk zijn
en ons van harte behagen.
Vrolijk, vrolijk, trallerallera,
gauw komt het avondje van Sinterklaas!
Gauw komt het avondje van Sinterklaas!

Wo man singet, lass dich

Dich rufen wir, Sankt Nikolaus

Josef Guggenmos
Martin Gotthard Schneider

Am G Am

Voice

Dich ru - fen wir, Sankt Ni - ko - laus! Auf Er - den geht die

Piano

G Dm Am Am G

Vo.

Not nicht aus. Du weißt es wie kein an - drer. Geh um, geh um,

Pno.

Am G Am

Vo.

du gü - ti - ger Wan - drer.

Pno.

U roepen wij, Sinterklaas!
Op de aarde is veel nood.
Dit weet u als geen ander.
U gaat, u gaat
U vriendelijke wandelaar.

Wo man singet, lass dich

Fröhliche Weihnacht überall

Volkslied

C C C

Voice

Frö - lich - e Weih - nacht ü - ber - all tönt es durch die Lüf - te

Piano

C G C G

Vo.

fro - her Schall. Weih-nachts-ton, Weih-nachts-baum, Weih-nachts-duft in

Pno.

G C C

Vo.

je - dem Raum. Frö - lich - e Weih - nacht ü - ber - all,

Pno.

Wo man singet, lass dich

C G C G C

Vo. 11
tönt es durch die Lüf - te fro - her Schall. Da - rum al - le stim-met ein,

Pno.

F F G C

Vo. 15
in den Ju - bel - ton, denn es kommt das Licht der Welt

Pno.

G C

Vo. 19
von des Va - ters Thron.

Pno.

Overal is het vrolijke Kerst dat hoor je aan de tonen in de lucht.
Kerstklank, Kerstboom, Kerstgeur in iedere kamer.
Overal is het vrolijke Kerst dat hoor je aan de tonen in de lucht.
Daarom valt nu allemaal in het gejuich.
Want van de troon van de vader komt het licht van de wereld.

Herbei, oh, ihr Gläubigen

Volkslied
Friedrich Heinrich Ranke

Chords: D A D D

Voice: Her - bei, oh, ihr Gläu - bi - gen, fröh - lich tri - um - phie - rend, oh,

Piano

Chords: A A A A A G D

Vo. kom - met, oh, ko - om - met nach Be - eth - le - hem! Se - het das Kind - lein,

Pno.

Chords: A G A D D D

Vo. uns zum Heil ge - bo - o - ren! Oh las - set uns an - be - ten, oh las - set uns an -

Pno.

D A G A D A D

Vo. ¹⁶

be - ten, oh las - set uns an - be - ten, den Kō - ð - nig.

Pno.

Kom hier mensen die geloven en triomfeer vrolijk,
 Oh kom, oh kom naar Bethlehem.
 Kijk naar dat kindje dat voor ons heil is geboren
 Oh laat ons aanbidden, oh laat ons aanbidden,
 Oh laat ons de koning aanbidden.

Kling, Glöckchen, kling

Enslin

Chords: C C F G C

Voice: Kling, Glöck-chen klin-ge-lin-ge ling, kling, Glöck-chen kling!

Piano: Accompanying piano part with chords and melody.

Chords: G C C G G G C G

Vo. 5: lasst mich ein ihr Kin - der, ist so kalt der Win - ter, öff - net mir die

Pno.: Accompanying piano part with chords and melody.

Chords: G G G C

Vo. 10: Tü - ren, lasst mich nicht er - frie - ren! Kling, Glöck-chen,

Pno.: Accompanying piano part with chords and melody.

Wo man singet, lass dich

14

Vo. C F G C

klin - ge - lin ge - ling, kling, Glöck - chen, kling!

Pno.

Kling, klokje, klingelingeling,
 Kling, klokje, kling.
 Laat mij naar binnen kinderen.
 De winter is zo koud.
 Open de deuren voor mij, laat mij niet doodvriezen.
 Kling, klokje, klingelingeling,
 Kling, klokje, kling.

Tekst, zoals die in Nederland gezongen wordt:

Kling klokje klingelingeling
 Kling klokje kling.
 Laat de boodschap horen
 zingen d'engelen koren,
 voor die blijde klanken
 willen wij God danken.
 Kling klokje klingelingeling
 Kling klokje kling.

Viel Glück und viel Segen

C C

Voice

Viel Glück und vi - el Se - gen auf

Piano

F C F

Vo.

all dei - nen We - gen, Ge - sund - heit und

Pno.

C G C

Vo.

Froh - sinn sei a - uch mit da - bei.

Pno.

Veel geluk en veel zegen
Op alle wegen die je gaat.
Ook gezondheid en vreugde zullen erbij zijn.

Wie schön, dass du geboren bist

geschreven in de jaren 80, maar snel zeer bekend geworden

Rolf Zuckokwski

Chords: C G

Vo. Heu - te kann es reg - nen, stür - men o - der schnein,

Piano

Chords: G C

Vo. denn du strahlst ja sel - ber wie der Son - nen-schein.

Pno.

Chords: C F F C

Vo. Heut ist dein Ge-burts - tag, da - rum fei - ern wir. Al - le dei - ne Freun - de

Pno.

Wo man singet, lass dich

G C F C G C

Vo. 8
freu - en sich mit dir! Al - le dei - ne Freun - de freu - en sich mit dir! Wie

Pno.

G C G

Vo. 11
schön, dass du ge - bo - ren bist! Wir hät - ten dich sonst

Pno.

C G C

Vo. 14
sehr ver - misst! Wie schön, dass wir bei - sam - men sind: Wir

Pno.

17

Vo. G C C

gra - tu - lie - ren dir Ge-burts - tags - kind! Wie kind!

Pno.

Vandaag kan het regenen, het kan waaien of sneeuw vallen,
 Want jijzelf straalt als de zonneschijn.
 Vandaag is je verjaardag en daarom vieren we feest.
 Al je vrienden zijn blij voor jou!
 Al je vrienden zijn blij voor jou!
 Het is fijn dat jij geboren bent,
 Want anders hadden we je erg gemist!
 Het is fijn dat wij bij elkaar zijn:
 Wij willen je van harte feliciteren!

Danke für diesen guten Morgen

Martin G. Schneider

C G C

Voice

Dan - ke für die - sen gu - ten Mor - gen; dan - ke, für je - den

Piano

F G C F

Vo.

neu - en Tag; dan - ke, dass ich all mei - ne Sor - gen

Pno.

C G C

Vo.

auf dich wer - fen mag.

Pno.

Tekst, zoals die in Nederland gezongen wordt:

Dank u voor deze nieuwe morgen
Dank u voor deze nieuwe dag
Dank u dat ik met al mijn zorgen
Bij u komen mag

Ein Schiff das sich Gemeinde nennt

Martin G. Schneider

Am Em Am Em

Voice

Ein Schiff, das sich Ge - mein - de nennt, fährt

Piano

Am Em Am Am Em

Vo.

durch das Meer der Zeit. Das Ziel, das ihm die

Pno.

Am Em Am Am

Vo.

Rich - tung weist, heißt Got - tes E - wig - keit. Das

Pno.

Chords: Dm Em Am Dm Em

Vo. 9

Schiff, es fährt vom Sturm be - droht, durch Angst, Not und Ge -

Pno.

Chords: Am Dm Em Em Am

Vo. 12

fahr, Ver - zwei - flung, Hoff - nung, Kampf und Sieg, so

Pno.

Chords: Em Am Am Em

Vo. 15

fährt es Jahr um Jahr. Und im - mer wie - der

Pno.

Am Em Am Em Am

Vo. 18
fragt man sich: Wird denn das Schiff be - stehn? Er -

Pno.

Am Em Am Em Am

Vo. 21
reicht es wohl das gro - ße Ziel? Wird es nicht un - ter -

Pno.

Am Am Em Am

Vo. 24
gehn? Blei - be bei uns Herr!

Pno.

Am Am Am Dm

27

Vo. Ble - i - be bei uns, Herr, denn sonst sind wir al-lein auf der

Pno.

Em Dm Em Am

30

Vo. Fahrt durch das Meer. Oh blei - be bei uns, Herr!

Pno.

Een schip dat gemeenschap genoemd wordt,
 vaart door de zee van tijd.
 Er is een doel dat hem de richting wijst
 en dat is de eeuwigheid van God.
 Het schip is bedreigd van storm,
 het vaart door angst, nood en gevaar.
 Wanhoop, hoop, gevecht en overwinning,
 zo vaart het jaar voor jaar.
 En steeds weer wordt gevraagd:
 Blijft het schip varen? Gaat het schip het grote doel bereiken?
 Zal het niet vergaan?
 Blijf aan onze zij, Heer! Blijf aan onze zij, Heer,
 want anders zijn wij helemaal alleen tijdens de vaart over de zee.
 Oh blijf aan onze zij, Heer!

Gib uns Frieden jeden Tag

Kurt Rommel
Rüdeger Lüders

C F G C G C

Voice

Gib uns Frie-den je-den Tag! Laß uns nicht al-lein; denn Du hast uns

Piano

F G C G C G C

Vo.

fest ver-spro-chen, stets bei uns zu sein. Denn nur du, un-ser Gott, denn nur

Pno.

F C C F G C G C

Vo.

du, un ser Gott, hast die Men-schen in der Hand. Laß uns nicht al-lein!

Pno.

Geef ons vrede iedere dag!
Laat ons niet alleen,
want je hebt ons vast beloofd,
altijd bij ons te zijn.
Want alleen u, onze God,
want alleen u, onze God,
houdt de mensen vast.
Laat ons niet alleen!

Mein kleiner grüner Kaktus

Comedian Harmonists 1934

Chords: C G7 C G7 C

Voice

Blu - men im Gar - ten so zwan - zig Ar - ten von Ro - sen,
 Man find't ge - wöhn - lich die Frau - en ähn - lich den Blu - men
 Heu - te um vie - re, klopft's an die Tü - re: na - nu, Be -

Piano

Chords: C A F Dm A

Vo.

Tul - pen und Nar - zis - sen, leis - ten sich heu - te
 die sie ger - ne tra - gen. Doch ich sag täg - lich:
 such so früh am Ta - ge. Es war Herr Krau - se

Pno.

C C C G

24

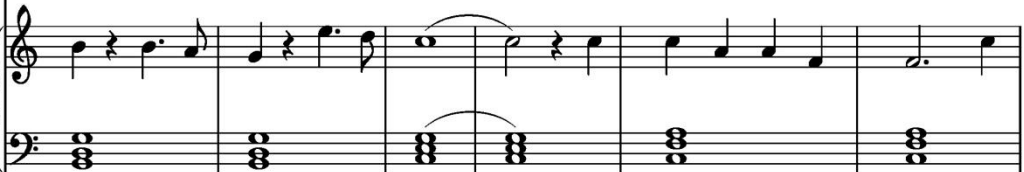
Vo.
 brauch ich ro - te Ro - sen, was brauch ich ro - ten Mohn, hol - la
 fiel so e - ben run - ter was hal - ten Sie da - von? hol - la -

Pno.

G G C F F

28

Vo.
 ri, hol - la - ri, hol - la - ro - o! Und wenn ein Bö - se - wicht, was
 ri, hol - la - ri, hol - la - ro - o! Er fiel mir aufs Ge - sicht, ob's

Pno.

C C D D

34

Vo.
 Un - ge - zog - nes spricht, dann hol ich mei - nen Kak - tus und der
 glau - ben o - der nicht, jetzt weiß ich, daß Ihr klei - ner grü - ner

Pno.

38

Vo. G G C C

sticht, sticht, sticht. Mein klei - ner grü - ner Kak - tus, steht
Kak - tus sticht. Be - wahr'n Sie Ihr - en Kak - tus, ge -

Pno.

42

Vo. C G G C C

drau-ßen am Bal - kon, hol - la - ri, hol - la - ri, hol - la - ro - o!
fäl - ligst an - ders - wo, hol - la - ri, hol - la - ri, hol - la - ro

Pno.

48

Vo. C G G7 C

o! Ba - pa - da - pa - da - pa - da - pa - da - ba!

Pno.

1e couplet:
Bloemen in de tuin
zo ongeveer twintig verschillende soorten,
rozen, tulpen en narcissen
dat is wat de mensen uit de hogere klasse graag laten zien.
Maar ik houd er helemaal niet van.

Refrain:
Buiten op het balkon staat mijn kleine groene cactus,
holari, holari, holaro!
Ik heb geen rode rozen of rode klapprozen nodig
holari, holari, holaro!
En als een schurk iets ondeugends zegt,
dan haal ik mijn cactus en die
steekt, steekt, steekt.
Buiten op het balkon staat mijn kleine groene cactus,
Holari, holari, holaro!

2^e couplet:
Doorgaans vergelijkt man die vrouwen
met de bloemen die zij dragen.
Maar ik zeg dagelijks:
Dat is niet mogelijk,
want wat zullen anderen van mij zeggen?

Refrain:
Buiten op het balkon staat mijn kleine groene cactus,
holari, holari, holaro!
Ik heb geen rode rozen of rode klapprozen nodig
holari, holari, holaro!
En als een schurk iets ondeugends zegt,
dan haal ik mijn cactus en die
steekt, steekt, steekt.
Buiten op het balkon staat mijn kleine groene cactus,
Holari, holari, holaro!

3^e couplet:
Vanochtend om vier uur
werd aan mijn deur geklopt:
Oh, bezoek zo vroeg op de dag?
Meneer Krause, de buurman van een huis verderop,
stond voor de deur.
Hij zegt: Excuseert mijn vraag

Refrain:
Maar u heeft toch een cactus
Buiten op uw balkon staan?

holari, holari, holaro!
 Hij viel zojuist naar beneden
 wat vind u ervan?
 holari, holari, holaro!
 En of u het gelooft of niet,
 Hij viel midden op mijn gezicht!
 Nu weet ik dat uw cactus,
 Steekt, steekt, steekt.
 Ik verzoek u vriendelijk uw cactus voortaan
 Ergens anders te bewaren
 Holari, holari, holaro!
 Bapadapadapadapadaba!

Comedian Harmonists v.l.n.r.:
 Robert Biberti, Erich Collin, Erwin Bootz, Roman Cycowski, Harry Frommmermann
 (oprichter) en Ari Leschnikoff

Tulpen aus Amsterdam

Ralf Arnie, 1956
Ernst Bader

Refr.: Wenn der Früh - ling kommt, dann schick ich dir

D A D A

Voice

Piano

Tul - pen aus Am - ster - da - am. Wenn der Früh - ling

G G G G A

Vo.

Pno.

kommt, dann pflück ich dir Tul - pen aus Am - ster -

G A G A A

Vo.

Pno.

A A A D D

15

Vo. da - am. Wenn ich wie - der komm, dann bring ich

Pno.

A D D D D

20

Vo. dir Tul - pen aus Am - ster - da - am. Tau - send

Pno.

D G D A A

25

Vo. ro - te, tau - send gel - be, al - le wün - sche -

Pno.

G D D A A

30

Vo. n dir das sel - be Was mein Mund nicht sa - gen

Pno.

D D A A D Fine

35

Vo. kann. Sa - gen Tul - pen aus Am - ster - dam

Pno.

A G A G A

40

Vo. Coupl.: An - tje ich hab dich so ger - ne, sag - te zum

Pno.

A D D A G

45 Vo. meis - je der Ja - n. Mor - gen muss ich in die

Pno.

A G A A D

50 Vo. Fer - ne An - tje was ma - chen wir da -

Pno.

D D A D G

55 Vo. nn? Und an der ur - al - ten Müh - le

Pno.

60

Vo. D A D D G

küss - ten sich zärt - lich die zwei . Ich hab dich so

Pno.

65

Vo. D G D D G

lieb und du hast mich so lieb. Ach An - tje ich blei - be dir

Pno.

70

Vo. A G G

treu. Wenn der

Pno.

Tekst, zoals die in Nederland gezongen wordt:

Als de lente komt dan stuur ik jou
Tulpen uit Amsterdam
Als de lente komt pluk ik voor jou
Tulpen uit Amsterdam
Als ik wederkom breng ik voor jou
Tulpen uit Amsterdam
Duizend gele, duizend rode
Wensen jou het allermooiste
Wat mijn mond niet zeggen kan,
Zeggen tulpen uit Amsterdam.

Jan uit de polder zei: Antje,
ach, kind, wat mag ik jou graag!
Hoe moet dat nu, liefste Antje?
Morgen ga ik naar Den Haag.
En bij die oeroude molen
Klonk onder een hemel zo blauw:
ik heb je lief en jij hebt mij lief!
Ach Antje, ik blijf jou altijd trouw.

Het lied werd in het Duits
gezongen door Wilma.

De Nederlandse versie werd
door Herman Emmink
gezongen.

Man müsste nochmal zwanzig sein

Kurt Feltz, 1953
Gerhard Jussenhoven

Am Dm G C

Voice

1. Sitzt Mensch beim Wei - ne, wer - den al - le sei - ne
2. Ja, man - cher Ze - cher, sitzt vor leer - em Be - cher

Piano

Am Dm F E Am F G7

Vo.

längst ver - geß - nen al - ten Wün - sche wach. Und er hängt dem größ - ten
wie vor sei - ner eig - nen Ju - gend - zeit. Und der Wein im Gla - se

Pno.

C A7 Dm G7 C D7 G

Vo. 6

und viel-leicht dem bes - ten sei - ner oft ge-träum-ten Träu - me nach.
rö - te - te die Na - se, doch er trüb - te die Ver - gan - gen - heit.

Pno.

Dm G7 C G

Vo. 9

Kä - men doch die Zei - ten die ver - gin - gen
Könnt er doch noch ein - mal al - les neu be -

Pno.

C Dm G7 C

Vo. 12

wie - der! Kä - me doch die Ju - gend
gin - nen! Könnt er doch noch ein - mal

Pno.

15

Vo. D7 G C

ein - mal noch zu - rück! Man müss - te noch - mal
al - les bes - ser tun!

Pno.

18

Vo. G G C

zwan - zig sein und so ver - liebt wie da - mals und

Pno.

21

Vo. C G Dm G

ir - gend - wo am Wie - sen - rain ver - ges - sen die

Pno.

C C G

24

Vo. Zeit. Und wenn das Herz dann e - ben - so ent -

Pno.

G C C

27

Vo. schei - den könnt, wie da - mals, ich glau - be dann ent -

Pno.

G G C

30

Vo. schied es sich noch - mal, noch - mal für dich, ich

Pno.

33

Vo. C G G

gla - be dann ent - schied es sich noch - mal noch-mal für

Pno.

36

Vo. 1. C 2. C

dich! dich!

Pno.

1^e couplet:

Als de mens aan een glas wijn zit,
 komen al zijn oude, bijna vergeten wensen weer naar boven.
 En dan droomt hij weer zijn beste, misschien wel het meest gedroomde droom.
 Als nou toch die oude tijden terug zouden kunnen komen!
 Als nou toch de jeugd nog een keer terug zou kunnen komen!

Refrain:

Men zou nog een keer twintig jaar oud moeten zijn
 En zo verliefd zijn als toen,
 gewoon de tijd vergeten als je buiten zit.
 Als het hart dan precies zo kon beslissen als toen,
 dan denk ik dat het nogmaals, nogmaals voor jou zou kiezen;
 dan denk ik dat het nogmaals, nogmaals voor jou zou kiezen.

2^e couplet:
Ja, soms kijkt een dronkaard,
naar zijn leeg glas net alsof het zijn jeugd is.
De wijn die in het glas zat,
maakte wel de neus rood glimmend,
maar vertroebelde het verleden.
Zou hij toch nog een keer alles opnieuw kunnen beginnen!
Zou hij nog een keer alles beter kunnen doen!

Refrain

Het lied werd in 1953 door
Willy Schneider gezongen,
een bekende Keulse
zanger.

Later, in 2005, werd het lied
door de groep 'Brings' als
carnevals-lied weer nieuw
uitgebracht.

Ode an die Freude

Ludwig van Beethoven, 1823/1824

C G F G

Voice

Freu - de, schö - ner Göt - ter - fun - ken, Toch - ter aus E - ly - si - um,

Piano

C G F G C

Vo.

wir be - tre - ten feu - er - trun - ken, Himm - lisch - e dein Heil - ig - tum.

Pno.

G G G C G C

Vo.

Dei - ne Zau - ber bin - de - n wie - der was die Mo - de streng ge - teilt. Al -

Pno.

Wo man singet, lass dich

Chord progression: C G F G C

Vo. 13
le Mensch-en wer - den Brü - der wo dein sanf - ter Flü - gel weilt.

Pno.

Vreugde, schitterende godenvonk,
 dochter uit Elysium!
 Hemels wezen, wij betreden
 met vurige hartstocht uw heiligdom!
 Uw toverkrachten verbinden weer
 wat gewoonte strikt verdeeld heeft.
 Alle mensen worden broeders
 waar uw zachte vleugel zich welft.

Kein schöner Land in dieser Zeit

W.von Zuccalmaglio

Voice

Kein schö - ner Land in die - ser Zeit als hier das

Piano

Vo.

un - sre weit und breit,

Pno.

Voice

wo wir uns fi - n - den wohl un - ter

Piano

Wo man singet, lass dich

Vo. 2. 1.
 Li - n - den zur A - bend - zeit,

Pno.

Vo. 4. 2.
 A - bend - zeit

Pno.

Er is geen mooier land in deze tijd,
 Ver weg en dichtbij is ons land het mooiste.
 's Avonds ontmoeten wij elkaar hier onder lindenbomen.
 's Avonds ontmoeten wij elkaar hier onder lindenbomen.

Wo man singet, lass dich ruhig nieder

Volkslied
Johann Gottfried Seume

Chords: C F

Vo.

Wo man sin - get, lass dich ru - hig nie - der, oh - ne
Wenn die Se - e - le tief in Gram und Kum - mer, oh - ne

Piano

Chords: G C

Vo.

Furcht was man im Lan - de glaubt; wo man
Freund, stumm und ver - las - sen liegt; weckt ein

Pno.

Chords: C

Vo.

sin get, wird kein Mensch be - raubt, bö - se
Ton der sich e - las - tisch wiegt, mag - isch

Pno.

7

Vo. G C

Men - schen ha - ben kei - ne Lie - der.
 sie aus ihr - em To - des - schlum - mer.

Pno.

Waar mensen zingen, sluit je aan
 Zonder vrees, want in het land wordt geloofd
 Waar mensen zingen, wordt geen mens berooft
 Kwade mensen hebben geen liederen.

Als de ziel diep in verdriet en kommer,
 Zonder vrienden, zwijgend en verlaten, ligt
 Dan wekt een toon, die zich elastisch wiegt,
 Haar magisch uit haar doodsduetje

Im Frühtau zu Berge

oorspronkelijk uit Zweden

E
H

Voice

Im Früh - tau zu Ber - ge wir gehn, fal - le-ra, es

Piano

H
E

Vo.

glän - zen wie Sma - rag - den al - le Höhn, fal - le-ra.

Pno.

E
A
E

Voice

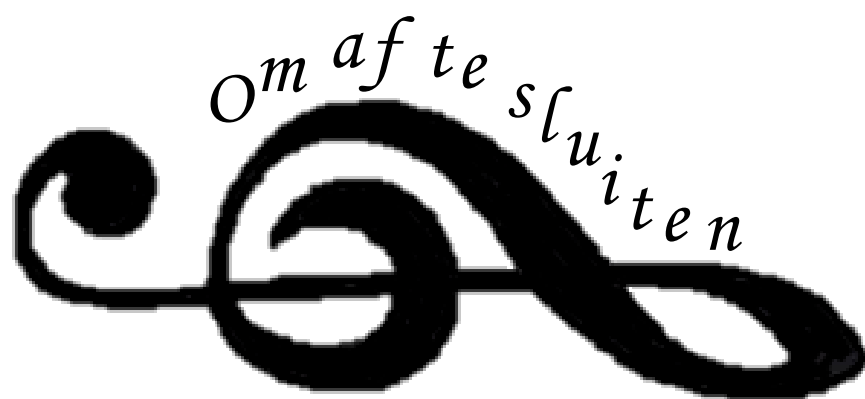
Wir wan - dern oh - ne Sor - gen sin - gend in den Mor - gen, wenn

Piano

Wo man singet, lass dich

In de vroege ochtend dauw gaan wij,
fallera,
de berghoogten glimmen als smaragden,
fallera,
zingend wandelen wij zonder zorgen in de ochtend,
als wij zo in de vroege ochtend dauw gaan.

*D*EEEL 3

Muziek met (dementerende) ouderen

- Met de muziek mee- muziek met (dementerende) ouderen: Bloemendal, G. (2001), Elsevier Gezondheidszorg: Maarssen
- Samen terug naar vroeger- activiteiten met ouderen: Savonije, G.& Wouda, E. (Red.) (2011), Bohn Stafleu van Loghum: Houten
- Muziek en bewegen bij dementie: Vink, A.& Erkelens, H.& Meinardi, L. (2012). Reed Business Education: Amsterdam
- Spreekende handen: Irik, P.& Maijer-Kruijssen, I. (2010). Bohn Stafleu van Loghum: Houten
- Muziek als therapie voor oudere zieken: J.C. Boschma (1976). Uitgeversmaatschappij de tijdstroom: Lochem

Duitse cultuur & taal

- CultureShock! – a survival guide to customs and etiquette: Lord, R. (2008), Marshall Cavendish International Private Ltd: Singapore
- Über den Umgang mit Menschen: Knigge, A. (1788), Nikol Verlags-gesellschaft: Hamburg
- www.dw.de
Informatie over nieuws, de taal en veel andere thema's
- www.nikolaus-weihnachten.de

Bladmuziek

- Die Mundorgel: CVJM Kreisverband Köln (1968), Mundorgel-Verlag: Köln
- Singende klingende Welt 1: Aichele, K. & Binkowski, B. & Schulze, O. (onbekend), Ernst Klett Verlag: Stuttgart
- Liederwolke: Dinse, S. (1986). Kunterbund Edition
- www.volksliederarchiv.de
Verzameling van Duitse volksliederen, met verschillende zoekfuncties en eventueel bijgevoegde bladmuziek
- www.stretta-music.com
Verzameling van diverse bladmuziek, waaronder ook Duitse liederen
- www.lieder-archiv.de

verzameling van Duitse volksliederen, met verschillende zoekfuncties en
bladmuziek

- www.liederkiste.com
Verzameling van Duitse volksliederen
- www.nikolaus-weihnachten.de

Aan het eind van dit boek wil ik graag nog een paar personen bedanken! Zonder hun hulp was dit boek niet tot stand gekomen!

Als eerst wil ik mijn familie, **Brigitte, Jürgen en Annika Brons**, bedanken die mij tijdens mijn gehele studietijd waar nodig hebben ondersteund. Dankzij hun ondersteuning was het mij mogelijk om het 'avontuur' van een studie in Nederland aan te gaan en kon ik die ervaringen maken die de aanleiding voor dit boek hebben gevormd! Ik ben jullie ontzettend dankbaar en houd enorm van jullie!

Daarnaast wil ik mijn medestudenten **Desirée van de Reep, Marcia Simpson en Manon van Leuteren** bedanken! Ik vond het heel leuk en gezellig om samen met jullie het afstudeertraject te doorlopen! Dank jullie wel dat ik altijd met vragen bij jullie terecht kon of om even mijn hart te kunnen luchten! Ik heb hier heel veel steun aan gehad en kon zo ook enkele draak bestrijden!

Verder gaat een hele grote dank naar mijn evaluatiegroep. **Irene Maijer- Kruijssen, Sulaikah Theis, Susanne Rohland- Stahlke, Gisela Vollbach en Ilse Hamelink** bedankt voor jullie inzet om kritisch naar mijn boek en CD te kijken, zodat het boek nog de finishing touch kon krijgen! En natuurlijk ook ontzettend bedankt voor al die hartverwarmende reacties op het boek!

Een persoon die ook tijdens het hele afstudeertraject met mij mee heeft gedacht is mijn consulent, **Han Kurstjens**. Ook u wil ik bedanken voor het kritische meedenken over het boek en delen van de kansen die u voor het boek zag. Uw feedback heeft mij veel geholpen en liet mij in mijn werk doorzetten!

Tot slot, maar niet minder gemeend, wil ik **alle medewerkers van de HUA** bedanken die mij in die tijd hebben ondersteund en met mij mee hebben geleefd. Het was fijn te merken dat ook in het nieuwe, grote gebouw de gemeenschap van de Hooglandseweg bestaat!

Een bijzondere dank gaat naar de medewerkers van de mediatheek en de ICT- balie die mij met het zoeken van de juiste boeken hebben geholpen of mij van tips hebben voorzien toen mijn afstudeerproduct door een virus op mijn laptop was bedreigd!

Afsluitend wil ik, gezien het thema van het boek en omdat ik het niet vaak genoeg kan zeggen, mijn dank ook in het Duits uitspreken:

Ein herzliches Dankeschön an alle Personen die mich das letzte Jahr in meiner Arbeit unterstützt und begleitet haben!

Boeken

- Aichele, K. & Binkowski, B. & Schulze, O. (onbekend). Singende klingende Welt. Ernst Klett Verlag: Stuttgart
- Boyd, D. & Bee, H. (2009). Lifespan development. Pearson International Edition: Boston
- Buijssen, H. (2007). De beleving van dementie- een eenvoudige gids voor naasten van dementerenden. Uitgeverij het Spectrum: Houten
- CVJM Kreisverband Köln (1968). Die Mundorgel. Mundorgel-Verlag: Köln
- Lord, R. (2008). CultureShock- a survival guide to customs and etiquette Germany. Marshall Cavendish International Private Ltd: Singapore
- Müller, Mirjam R. (2011). Die alternde Stimme. Scriptie, ongepubliceerd. Interkantonale Hochschule für Heilpädagogik: Zürich
- Dinse, S. (red.) (1986). Liederwolke. KunterBundEdition: Köln

Websites

- <https://sites.google.com/natapornthoheng>
Trefwoord: Cross Cultural Communication & Values
Geraadpleegd: 02/06/2013
- www.hpd.de
Trefwoord: Konfessionsfreie
Geraadpleegd: 31/05/2013
- www.klavierspiel.com
Trefwoord: Kinderlieder
Geraadpleegd: 02/06/2013
- www.lieder-archiv.de
Trefwoord: Lieder
Geraadpleegd: 04/06/2013
- www.wikipedia.org
Trefwoord: Religionen in Deutschland & Volksmusik
Geraadpleegd: 31/05/2013 & 03/06/2013